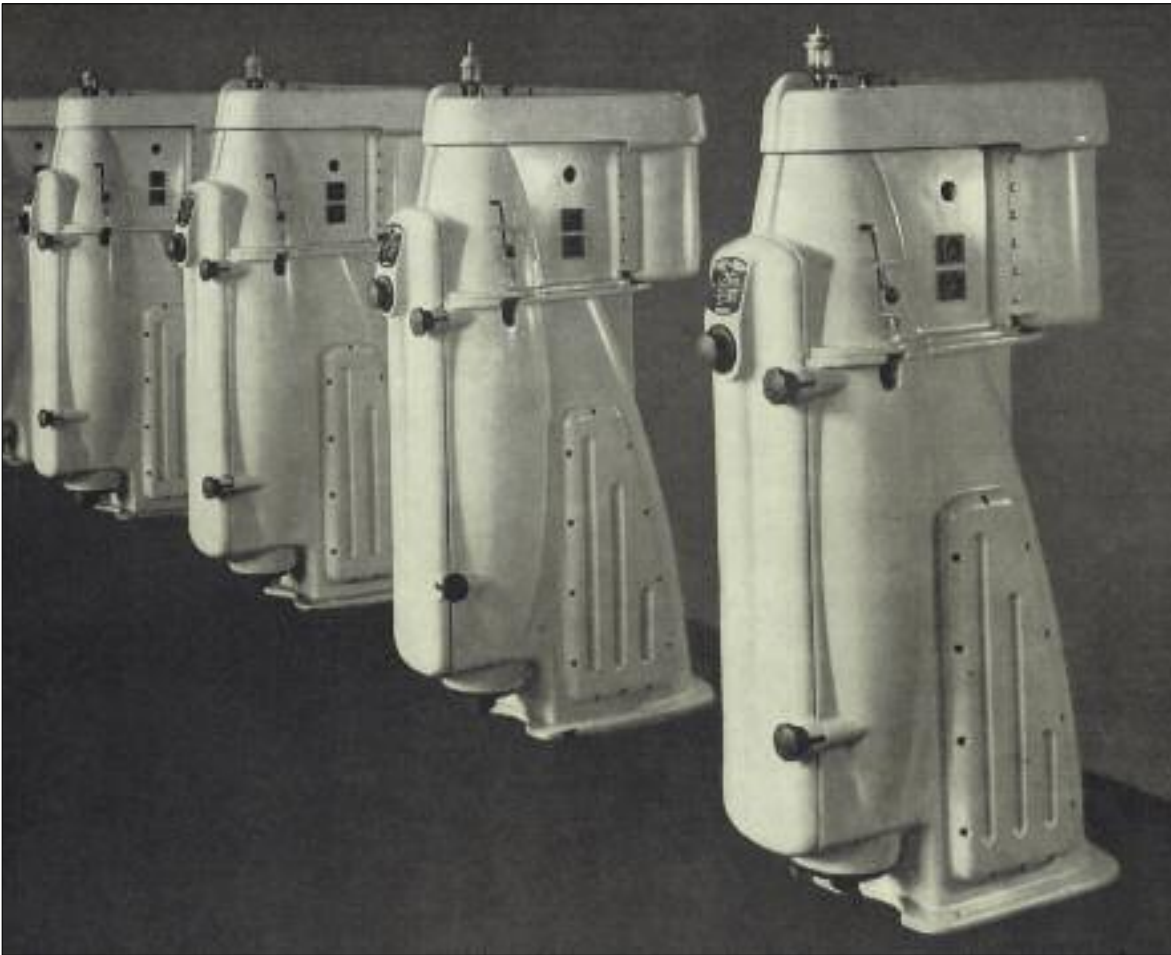

Gugyerás Géza 100

Az ékszertervezéstől a szerszámgépipari formatervezésig

► Ebben az évben lenne százéves az első világháború végén született Gugyerás Géza iparművész, ipari formatervező. Nevét és tevékenységét nagyrészt a feledés pora takarja közel ötven éve. Ez az időszak azonban már arra is elég, hogy elfogulatlanabban közelítsünk korához és teljesítményéhez, és végül ne csak megtisztítsuk a feledés porától, de meg is őrizzük

legjobb eredményeit. Munkái publikusan csupán néhány igényesen komponált fekete-fehér fotó révén maradtak fenn egy, a hatvanas évek elején kiadott szakterületi dokumentumkötetben.¹ Neve nem található meg a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete és annak jogelődje, a Művészeti Alap nyilvántartási könyveiben, és munkái nem szerepelnek múzeumi

Fotó: Iparművészeti Tanács archívuma

**Gugyerás Géza:
FC-100 típusú
szupercentrifugák /
Géza Gugyerás:
FC-100 super
centrifuges
1959 (?)**

Gugyerás Géza:
Szikraköszörűgép, terv /
Géza Gugyerás:
Spark grinder. Design
1959 (Illés Csaba
– I. Cs. – tulajdona)

nyilvántartásban sem. Az Iparművészeti Tanács Titkárságának dokumentációjában sem maradt fenn bővebb információ vele kapcsolatban, csak egy későbbi ipari formatervezési kiállítás (Miskolc, 1968) résztvevőinek névsorában említik még a nevét.² Az egykori vállalat pedig, amelynek keretében alkotta legjobb műveit, maga is a múlt emlékei közé tartozik. Csak kutatásaim során került elő előbb tervezőutódja, majd a családja által megőrzött töredékes terv- és fotóanyag,³ amelynek alapján fontossá vált eredményeinek számbavétele kulturális örökségünk számára.

Gugyerás Géza Budapesten született 1918. október 9-én. Apja Gugyerás Gyula nyugalmazott MÁV-fő-

művezető volt, lakásaként Budapest X., Diósgyőr utca 21. szerepel az *Orsz. Magyar Kir. Iparművészeti Iskola 1935–36. évi Anyakönyvében*.⁴ Ebben az évben iratkozott be ugyanis az ötvösség-zománcozás szakra, négy polgári után, ami általános volt ez idő tájt az Iparművészeti Iskolában. Tanulmányi eredményei változóak voltak, a gyakorlatiak jobbak, az elméletiek gyengébbek. A korszak jól ismert tanárai oktatták: az alapozó első év után a másodikban Domanovszky Endre festőművész és Pál Lajos ötvösművész, a harmadik – utolsó – évben Simay Imre szobrász- és festőművész, Csajka István ötvösművész, művészettörténeti előadója pedig Kampis Antal volt. Tanulmányai során

sokat hiányzott, amibe minden bizonnyal belejártak ifjúkora nehéz életkörülményei, mivel sokszor dolgoznia kellett a tanulás mellett vagy helyett. Végbizonyítványát 566/1940. számon kapta meg 1940. november 30-án.⁵ Korai munkásságából csupán a Belvárosi ferences templomba került mestermunkájáról tudunk – a családja által megőrzött néhány, ceruzával rajzolt, kisebb, art decós formavilágú tárgyvázlata (dobozok, gyertyatartó és ékszerek) mellett.⁶ És itt meg is szakad pályaképe mintegy másfél évtizedre: a

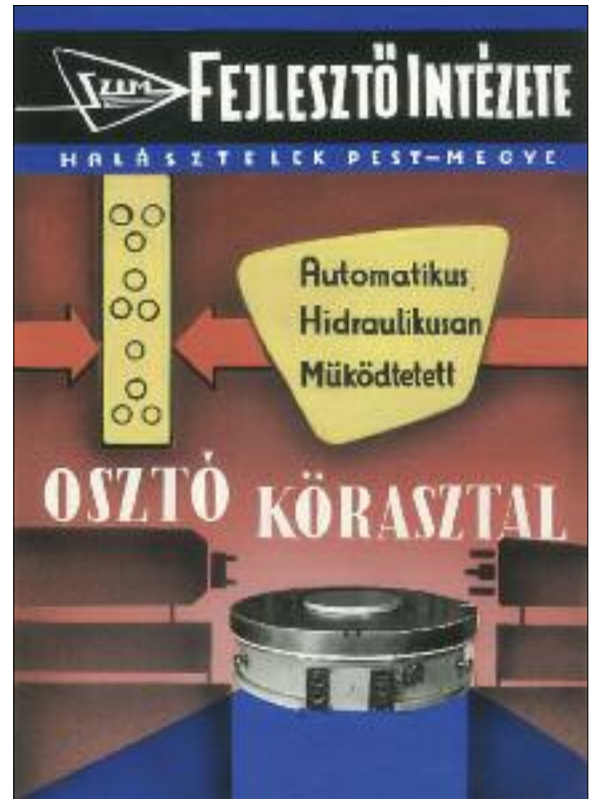
második világháború alatti, majd az azt követő újjáépítés idejére; sőt a hidegháborús évek végéig. Tevékenységéről csak az erőltetett iparosítás korszakát követően olvashatunk – mégpedig a magyar ipari formatervezés legújabb eredményeiről szóló híradásban. Az ekkor már kétgyermekes ötvös pályamódosítását a megélhetésért folytatott küzdelem szorítása és személyes érdeklődése minden bizonnyal együtt eredményezte. Munkássága szempontjából ítélve – a javára.

Az 1954-ben létesített és 1955-től működő Ipar-

Gugyerás Géza:
Szikraköszörűgép, terv /
Géza Gugyerás:
Spark grinder. Design
 1960
 (I. Cs. tulajdona)

művészeti Tanács által kiadott, a korszak új nagyipari kultúrájának sikereit bemutató *Ipari művészet* című albumban találkozunk Gugyerás Géza munkáival először.⁷ Ismert, hogy az Amerikai Egyesült Államokban már a harmincas évektől szerszámgéptervezéssel is foglalkoztak az úgynevezett tanácsadó, *consultant designers* az élesedő piaci verseny hatására. Régióink fejlett cseh iparában, a kitűnő cseh szobrász, Vincenc Makovský 1941–1942-ben először kapott ilyen jellegű megbízást.⁸ Magyarországon azonban a háború előtti hasonló lépésről nem tudunk. Így az 1950-ben, Halásztelken létesült Szerszámgépipari Művek Fejlesztő Intézete és Gugyerás Géza összetalálkozása szaktörténeti jelentőségű nemcsak idejével, de minőségi hozadékaival is. Pontosan nem mondható meg, hogy mit és mennyit tervezett a nevével jegyzett munkákból, de gépei öntvényházának magas színvonalú megformálása mai szemmel is szembeütő. Korai gépei nemcsak megfeleleltek a szerszámtervezés műszaki-technológiai, öntési kívánalmainak és a pontosan körülírt használati igényeknek, de karakteres formáikkal az organikus-szobrászi formatervezési irányzat legjobb nemzetközi szerszám gép példáihoz mérhetőek.⁹

Éppen ezért jelentős az a mappa, amit Illés Csaba gépészmérnök, ipari formatervező művész – aki utódja volt a vállalatnál – gondosan megőrizte a hatvanas évekből.¹⁰ Ebben nemcsak eredeti – több esetben szignált és datált – terméktervei találhatók, de egyéb, a tervezővállalat részére készített grafikái is az emb-

Gugyerás Géza: Borítóterv osztó körasztallal / Géza Gugyerás: Cover design with rotary table with dividing plate
1959 (I. Cs. tulajdona)

Gugyerás Géza: Vállalati logó, terv / Géza Gugyerás: Company logo. Design
1960 körül
(I. Cs. tulajdona)

lémáktól a kiadványborítókig; nem szólva termékterveinek színes távlati képeiről. Mindezek a műves, technikailag ma is elismerést érdemlő tervlapok Gugyerás formafelfogásának időbeni változásáról is világosan beszélnek, az ötvenes évek végi öntéstechnológiától, szobrászi felfogástól a korszellem változását korán követő, kiszögletesedett lemezburkolatú termékfelfogalmazások felé. Különféle műszerek, esztergák, köszörűk és fűrőgépek tervei sorjáznak a mappában, egyben azt is mutatva, hogy mit jelentett vállalati ipari formatervezőnek – általánosan használt angol nevén *staff designer*nek – lenni a 20. század öt-

venes-hatvanas évtizedeiben Magyarországon. A terméktervezés mellett a vállalatok grafikus szerepkörében is helyt kellett állniuk. Bár ez egyes vonatkozásaiban Peter Behrensnek az első világháború előtt az AEG vállalat számára végzett tevékenységét idézi,¹¹ de nemcsak a mintegy fél évszázadnyi idő választja el őket egymástól, hanem a környezet minősége is.

Gugyerás Géza egy politikailag és gazdaságilag egyaránt drámai és súlyos korszakban lett a szerszámgépp-formatervezés úttörője Magyarországon. Mindazon-

által ne feledjük, hogy az erőltetett iparosítás idején – 1949-ben – kezdte meg oktatói munkásságát Dózsa-Farkas András szobrászművész¹² is a Magyar Iparművészeti Főiskolán, és indította el a következő évben a szerszám- és gépipari formatervező szakos hallgatók képzését. Ez időtől teljesedett ki Bozzay Dezső sokirányú termékforma-tervezői pályája, mellette munkatársa, Kovács Mihály tevékenysége is.¹³ 1955-ben pedig, az Iparművészeti Tanács működésének kezdetekor, már diplomázott a szerszám- és gépipari for-

Gugyerás Géza:
Síkköszörűgép, terv /
Géza Gugyerás:
Surface grinder. Design
1969
(I. Cs. tulajdona)

Gugyerás Géza:
Optikai köszörű, terv /
Géza Gugyerás:
Optical grinder. Design
 1961
 (I. Cs. tulajdona)

matervező szakos hallgatók első évfolyama a Magyar Iparművészeti Főiskolán – világvizonylatban is korán. Ebből az ötfős csapattól a pályán egyedül megmaradó és jelentőset alkotó, korai sikereit éppen a szerszám-géptervezés területén arató Németh Aladárnak, majd társainak munkássága azonban már újabb korszaknak a kezdete: az iparvállalati tervezők mellett a külsősök – a korábban angol nevén említett *consultant industrial design*erek – nagyobb számú megjelenésének és szélesebb körű sikereinek.¹⁴ Gugyerás Géza e folyamat kezdeményezői közé tartozik ötvenes évekbeli eredményeivel, aki rövid élete ellenére aktív résztvevője

lett az ipari formatervezés hatvanas évekbeli felvirágoztatásának.

Gugyerás Géza ifjúkorát a szegénység, felnőtt életének felét előbb a második világháború, majd az azt követő megpróbáltatások tették ki, amiket az ötvenes évek végétől elnyert kisebb szakmai elismerései sem feledtethettek teljesen. Alig múlt ötvenéves, amikor 1970. április 8-án meghalt. Abban a mintegy másfél évtizedben azonban, annak is különösen az első felében, amit ismerünk, olyan munkái és eredményei születtek, amelyek méltók az emlékezésre és a megőrzésre.

ERNYEY GYULA
*design*történész

Jegyzetek

1. *Ipari művészet. Szépség – célszerűség – gazdaságosság.* Szerk. Muraközy Tamásné. Iparművészeti Tanács, Budapest, 1960.
2. Szőnyeg-Szegvári Eszternek, a Képző- és Iparművészeti Lektorátus, benne az Iparművészeti Tanács anyaga gyűjteménykezelőjének (Magyar Nemzeti Galéria) szíves szóbeli közlése. A Gugyerás Géza családja által az ötvenes-hatvanas évekből megőrzött fotók azonosítása és időbeni pontosítása még feldolgozásra vár.
3. Illés Csaba és dr. Oszvald Gyuláné, szül. Gugyerás Erika tulajdonában, akiknek ezúton is köszönöm segítségüket.
4. Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Levéltára.
5. Uo.
6. A tervezőről szóló személyes információkért leányának, Gugyerás Erikának tartozom köszönettel.
7. L.: 1. jegyzet.
8. Ernyey Gyula: *Design 1750–2010.* Ráday Könyvesház, Budapest, 2011, 101–111., továbbá Josef Raban: *Zdeněk Kovař.* NČSVU, Praha, 1963.
9. Vö. Josef Raban: i. m. és *Célszerűség és szépség. Csehszlovák ipari forma kiállítás.* Kiáll. kat. Múcsarnok, Budapest, 1960.
10. Illés Csaba az egész szakterület elismerését érdemelte ki azáltal, hogy közel fél évszázadon át megővta elődje hagyatékát, és magam is hálás vagyok segítségéért.
11. Ernyey Gyula: i. m. 54–58.
12. Vadas József: A design honosítása. In: *DFF – Design Felső Fokon. Ipari formatervező-képzés a Magyar Iparművészeti Egyetemen 1950–2005.* Szerk. uő. Magyar Iparművészeti Egyetem, Budapest, 2005, 11–19.
13. Ernyey Gyula: *Bozsay Dezső (1912–1974) és pályatársai.* FUGÁ Budapesti Építészeti Központ, Budapest, 2016, továbbá Karmazsin László: Kovács Mihály. *Ipari Művészet,* 1969, 3. sz.
14. Vadas József: *Németh Aladár.* Scolar, Budapest, 2009.

A képanyagot a cikk szerzője bocsátotta rendelkezésünkre.